
Geschiedenisles in de bioscoop. Een onderzoek naar de rol van historische speelfilms in de overdracht van historische kennis aan het bioscooppubliek, Nathalie Windhorst. Doctoraalscriptie Film- en Televisiewetenschap / Culturele Studies, Universiteit Utrecht, 1996

Nathalie Windhorst is de auteur van een van de elf geselecteerde doctoraalscripties voor de Prof. Dr. J.M. Peters Prijs 1997. Zij studeerde af bij Algemene Letteren aan de Universiteit Utrecht met de specialisaties Film- en Televisiewetenschap en Cultuureducatie. De scriptie is niet alleen goed geschreven en helder van opzet, maar heeft bovendien een voor de geschied- en mediawetenschappen belangwekkend onderwerp. Het onderzoek van Windhorst betrof de rol van de historische speelfilm in de overdracht van historische kennis aan het bioscooppubliek. Dit genre werd beperkt tot de historische speelfilms uit Hollywood en daarbinnen die films die met de bedoeling gemaakt zijn

het publiek iets te leren, tot nadenken aan te zetten.

In het theoretische gedeelte van de scriptie gaat Windhorst diep en genuanceerd in op de al enige tijd binnen de geschiedwetenschap gevoerde discussie rond de waarde van het bewegende beeld als vorm van geschiedschrijving. Aan de ene kant signaleert zij het standpunt van historici die een zo objectief en controleerbaar mogelijke geschiedschrijving nastreven zonder het opdringen van een persoonlijke mening (Donald Watt). Aan de andere kant zijn er de opvattingen van historici die de onvermijdelijke subjectiviteit van de verteller of filmer bewust willen gebruiken om de geschiedenis tot leven

---

te brengen en discussie uit te lokken (Robert Rosenstone, Pim Slot). Het is duidelijk dat de auteur het met het tweede standpunt eens is, zoals ook blijkt uit het motto voor haar scriptie: 'Geschiedenis moeten we niet van buiten leren, maar er van binnen door geraakt worden' (Von der Dunk).

Vervolgens worden de mediums specifieke eigenschappen van de speelfilm besproken, met veel aandacht voor de narratie en het spanningsprocédé identificatie. De encenserende en filmische vormgeving, in navolging van Bordwell samengevat als 'style', blijft wat onderbelicht. Windhorst besteedt ook aandacht aan de werking van de historische speelfilms en citeert daartoe de resultaten van enige motivatie- en receptieonderzoeken. Het is jammer dat zij hierbij de in de ondertitel van haar scriptie gewekte verwachting niet waarmaakt. Niet de reacties van het bioscooppubliek staan centraal, maar van studenten (motivatie bioscoopbezoek), van recipiënten van een televisieserie (HOLOCAUST) en van filmrecensenten (SCHINDLER'S LIST). Evenmin zijn de scholieren die met de leraar naar een vertoning van SCHINDLER'S LIST in de bioscoop gaan representatief als 'bioscooppubliek'. Mede door de wat chaotische bespreking van de recensies (waarom bijvoorbeeld niet het handige lijstje van evaluatiecriteria van Van den Bergh benut?) rijst de vraag waarom de auteur niet een eigen werkingsonderzoek onder scholieren heeft uitgevoerd om na de theoretische beschouwing van haar onderwerp een antwoord op haar centrale onderzoeksvraag te krijgen.

In het tweede deel van de scriptie, de case-study rond SCHINDLER'S LIST, wreekt zich de geringe aandacht voor de style als mediums specifieke eigenschap van de speelfilm. De auteur neemt de visie van Ed Tan over dat deze film door middel van het besef uitzondering-regel een kritische kijkhouding bij het publiek stimuleert. Dit gaat zeker op voor het grootste deel van de film, waarin scènes met intensieve 'wat'-spanning rond de uitzonderlijke activiteiten van Schindler, afgewisseld worden door Holocaust-scènes die de regel uitdrukken. Ook de camera blijft op afstand (cameravoering is overigens veel effectiever voor het tweebrengen van afstandelijk of invoelend kijkgedrag dan het door de auteur naar voren gebracht zwart-wit filmen) en het verhaal wordt vanuit verschillende perspectieven verteld. In het laatste deel van de film wordt hier echter in alle genoemde opzichten van afgeweken: door een overvloed aan filmische middelen tot identificatie met de tot held geworden Schindler en het hoopvolle Hollywood-sentiment van een *happy ending*. Het is de vraag of het bioscooppubliek dan niet de kritische kijkhouding verliest.

Receptieonderzoek is tijdrovend en omslachtig. Toch hoop ik op empirisch werkingsonderzoek naar de vraag hoe historische speelfilms kennis overdragen aan nader af te bakenen filmpublieksgroepen. Of in de woorden waarmee Windhorst haar laatste hoofdstuk besluit: 'Het wordt hoog tijd dat de toeschouwer zelf eens het woord krijgt in dit historische debat'. In deze scriptie heeft zij laten zien dat ze voor een dergelijk onderzoek alleszins gekwalificeerd is.

Cobi Bordewijk